

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար
Ներքևում բերված տեղեկատվության Համցանցային աղբյուրներ`

<http://www.globnews.am/?p=2863&l=am>

<http://www.genocide-museum.am/arm/un.php>

<http://www.genocide-museum.am/arm/states.php>

Ռաֆայել Լեմկին

1948թ. դեկտեմբերի 9-ին ՄԱԿ-ի «Ցեղասպանություն հանցագործության կանխման և պատժման կոնվենցիա»-յի պատմությունից

“Ցեղասպանություն հանցագործության կանխման և պատժման կոնվենցիա”-ն ընդունվել է 1948թ. Միացյալ ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կողմից և ուժի մեջ է մտել 1951թ. հունվարին: Այն հանդիսանում է ցեղասպանության իրավական սահմանումը և հանդիսանում է իրավաբան Ռաֆայել Լեմկինի կողմից իրականացվող բազմամյա կամպանիայի հանգուցակետը, ով ստեղծեց “գենոցիդ” եզրը՝ հենվելով ասորիների կոտորածների, Հոլոքոստի և Հայոց ցեղասպանության վրա: Բոլոր մասնակից երկրներին խորհուրդ էր տրվում կանխել և պատժել ցեղասպանության գործողությունները

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է գեղասպանությունը» դասի համար
պատերազմական և խաղաղ իրավիճակներում: Կոնվենցիան վավերացրած պետությունների
թիվը ներկայումս 137 է:

Ռաֆայել Լեմկինը ծնվել է Բեզվոդնիում, Լեհաստան (ներկայումս Վոլկովսկի մերձակայքում, Բելառուս) 1900թ. հունիսի 24-ին: 14 տարեկան հասակում Լեմկինը տիրապետում էր 14 լեզուների, ներառյալ ֆրանսերենի, իսպաներենի, եբրայերենի, իդիշ և ռուսերենի: Բիալիստոկում պրոֆտեխուսումնարանն ավարտելուց հետո նա սկսում է ուսումնասիրել լեզվաբանություն Լվովի Ջոն Կազիմիրի համալսարանում: Այնտեղ էլ Լեմկինը հետաքրքրվում է այն հանցագործության բովանդակությամբ, որը հետագայում ներառվում է գեղասպանության գաղափարի մեջ՝ սկսելով հետաքրքրվել թուրքերի կողմից հարյուր հազարավոր հայերի անպատիժ կոտորածներով: Թուրք պաշտոնյան, ով պաշտոնապես հրամայել էր կոտորածները, չէր դատվել, ի տարբերություն երիտասարդի, ով, ինչպես ենթադրվում է, սպանել էր նրան: Լեմկինը տեղափոխվում է Գերմանիա՝ Հայդելբերգի համալսարան՝ փիլիսոփայություն ուսումնասիրելու և վերադառնում է Լվով՝ իրավունք ուսանելու համար՝ ավարտելուց հետո դառնալով Վարշավայի դատախազ: Լեմկինը մահանում է Նյու Յորքում 1959թ. 59 տարեկան հասակում: Ճակատագրի հեզնանքով նրա թաղմանը, ով իր կյանքը նվիրել էր գեղասպանության միլիոնավոր զոհերի հիշատակին, ներկա էին ընդամենը յոթ հոգի:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո Լեմկինը շարունակում է ապրել ԱՄՆ-ում: Սկսած 1948 թվականից նա Յելի համալսարանում դասախոսում է քրեական իրավունք: Լեմկինը նաև շարունակում է իր պայքարը միջազգային իրավունքով գեղասպանության սահմանման և արգելման համար, ինչի համար նա պայքարում էր սկսած 1933թ. Մադրիդի կոնֆերանսից: Նա նմանատիպ պատիժ է առաջարկում մարդկության դեմ իրագործված հանցագործությունների համար նաև 1945թ. Փարիզի Խաղաղության կոնֆերանսում, սակայն նրա առաջարկությունը մերժվում է:

Լեմկինը ներկայացնում է գեղասպանության կոնվենցիայի համաձայնագրի նախնական բանաձևը մի շարք պետությունների՝ ցանկանալով համոզել նրանց աջակցելու այն: ԱՄՆ-ի աջակցությամբ բանաձևը դրվում է Գլխավոր ասամբլեայի քննարկմանը: 1951թ. Լեմկինը միայն մասնակիորեն է հասնում իր նպատակին, երբ գեղասպանություն հանցագործության կանխման և պատժման կոնվենցիան ուժի մեջ է մտնում այն բանից հետո, երբ 20 երկիր վավերացնում է այն: Համաձայնագիրը ներառում է գեղասպանության ֆիզիկական կողմը

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար
միայն, որը կոնֆենցիան բնորոշում է որպես`

... հետևյալ գործողություններից մեկը` իրականացված ոչնչացնելու նպատակով, լիովին կամ
մասամբ, ազգային, էթնիկ, ռասայական կամ կրոնական խումբը, ինչպիսիք`

ա. Խմբի անդամների սպանելը

բ. Խմբի անդամներին լուրջ մարմնական կամ հոգեբանական վնաս պատճառելը

գ. Մտածված կերպով ազդելը խմբի կյանքի պայմանների վրա` նպատակ ունենալով
նրա ամբողջական կամ մասնակի ֆիզիկական ոչնչացումը

դ. Այնպիսի գործողությունների իրականացում, որոնք ուղղված են խմբի ներսում
ծնելիության կանխմանը

ե. Խմբի երեխաներին բռնությամբ մեկ այլ խումբ տեղափոխում

Ցեղասպանության վերաբերյալ Լեմկինի բնորոշումը, ինչպես նշված է իր “Axis Rule in Occupied Europe” գործում, նույնպես ներառում էր այն, ինչը կարելի է համարել որպես ոչ ֆիզիկական, այլ հատկապես ցեղասպանության հոգեբանական ազդեցություններ, որոնք նա անձնապես բնորոշել է հետևյալ կերպ.

- «Ընդհանրապես ցեղասպանությունը պարտադիր չէ, որ նշանակի ազգի ուղղակի բնաջնջում, բացառությամբ երբ այն ավարտվում է ազգի բոլոր անդամների մասսայական սպանություններով: Նախ հարկ է առանձնացնել տարբեր գործողությունների համակարգված ծրագիրը, որը նպատակ ունի ոչնչացնելու ազգային խմբերի կարևոր հիմքերը և հենց իրենց` խմբերին: Այսպիսի ծրագրի նպատակները կլինենին քաղաքական և սոցիալական կառույցների, մշակույթի, լեզվի, ազգային զգացմունքների, կրոնի, ազգային խմբերի տնտեսական գոյության ոչ ինտեգրումը, անձնական ապահովության, ազատության, առողջության, արժանապատվության ոչնչացումն, ու նույնիսկ այդպիսի խմբերին պատկանող անհատների ոչնչացումը: Ցեղասպանությունը ուղղված է ազգային խմբի որպես մի ամբողջական միավորի դեմ, և ներառված գործողություններն ուղղված են անհատների դեմ ոչ անձնապես, այլ որպես տվյալ ազգային խմբի անհատների:»

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

- «Յեղասպանությունն ունի երկու փուլ. առաջին՝ ճնշված խմբի ազգային մոդելի ոչնչացում, և երկրորդ՝ ճնշողի ազգային մոդելի հարկադրում: Այս հարկադրումն իր հերթին կարող է իրագործվել ճնշված բնակչության վրա, որին թույլ են տալիս մնալ տարածքում՝ ճնշողի ազգակիցների կողմից իրականացված բնակչության բնաջնջումից և գաղութացումից հետո»:

Photo by United States Holocaust Memorial Museum

Չորս պետությունների ներկայացուցիչներ, ովքեր 1950թ. հոկտեմբերի 14-ին վավերացրել են Յեղասպանության Կոնվենցիան. (նստածները ձախից աջ) դոկ. Յոհն Փ. Չանգ (Կորեա), դոկ. Ջեն Փրայս-Մարս (Հայիթի), Վեհաժողովի Նախագահ դեսպ. Նասրոլլահ Ենտեզամ (Իրան), դեսպ. Ջեան Չաուվել (Ֆրանսիա), պր. Ռուբեն Էսքիվել դե լա Գարդիա (Կոստա Բիկա), ձախից աջ կանգնածներ՝ դոկ. Իվան Կերնո (Իրավական Գործերի Գլխավոր Քարտուղարի ասիստ.), պր. Թրայվե Լի (ՄԱԿ-ի Գլխավոր Քարտուղար), պր. Մանուել Ա. Ֆորներ Ակունա (Կոստա Բիկա) և դոկտ. Ռաֆաել Լեմկին (Յեղասպանության Կոնվենցիայի հեղինակ): Լայք Սքսես, Նյու Յորք, 14 հոկտեմբերի, 1950:

Հրատարակված 1948-ին

Քաղվածք 1948թ. ՄԱԿ-ի Կոնվենցիայի ընդունման տարում Ջոզեֆ Գութմանի կողմից հրատարակած **“The Beginnings of Genocide: An account of the Armenian Massacres in World War I”** (Յեղասպանության ակունքները. Մի կարծիք Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ իրականացված հայկական կոտորածների վերաբերյալ) գրքից:

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար
ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ

Վեց միլիոն հրեաների մասսայական բնաջնջումն իրապես համարվում է մեր ժամանակների մեծագույն, եզակի հանցանք: «Ցեղասպանություն» հատուկ գիտական տերմինը կիրառվել է՝ բնութագրելու մի ամբողջ էթնիկ խմբի կազմակերպված ոչնչացման փորձը: Կա կարծիք, որ մեր օրերում այսպիսի հանցանք իրականացնելու փորձ չի արվել, սակայն դա այդպես չէ:

Նացիստները կազմակերպել էին աննախադեպ մասսայական սպանություններ՝ չլսված մասշտաբներով և «գիտական» դաժանությամբ: Սակայն մեր «լուսավորչական» դարաշրջանում մի ամբողջ ազգի ոչնչացման հսկայական փորձ է կուտակվել: Այն տեղի է ունեցել եթե ոչ ուղիղ Եվրոպայում, ապա նրան շատ մոտ, և զոհերը ոչ թե ինչ որ «վայրենի ցեղի» անդամներ էին, այլ քաղաքակիրթ քրիստոնյա ազգի: Եթե նացիստների «գիտական» արդյունավետության հետ համեմատած սպանության մեթոդները բավական պարզ են (գազախցիկները դեռևս հայտնի չէին), բայց և այնպես այնտեղ տեսանելի են այն բոլոր տարրերը, որոնք հետագայում «կատարելագործվեցին» նացիստների կողմից: Կար գործողությունների լավ մշակված ծրագիր, ընդհանուր վարչության համակարգված գործողություններ, որոնք ուղղորդված էին ուժեղ կուսակցական մեքենայի կողմից; կառավարության կողմից ամբոխին դաժանության հրահրել ներշնչելու փորձեր; բոլոր դիմադրող տղամարդկանց սպանություն; ընտանիքների ոչնչացում, կանանց և տղամարդկանց, երեխաներին և ծնողներին միմյանցից բաժանում; մասսայական տեղահանություններ, որի պայմաններում տեղահանվածների մեծամասնությունը մահանում էր ճանապարհներին; մյուսների ոչնչացումը հեռավոր շրջաններում՝ մասնավորապես կենտրոնացված ճամբարներում կամ «մահացու երթերի» ընթացքում:

Ամփոփում

Որոշ ընթերցողներ արդեն գլխի են ընկել, թե ես ինչ ի նկատի ունեմ, այն է, երեսուն տարի առաջ թուրքերի կողմից իրականացված գազանությունները հայերի նկատմամբ: Սակայն ոմանք կասեն, որ այդպես չեն մտածել: Ահա սա է մեր ժամանակների ողբերգությունը: Մենք չափազանց շուտ ենք մոռանում: Երեկ զոհերը «միայն» հայերն էին, այսօր «միայն» հրեաներն են, բայց նաև լեհերն ու այլ եվրոպական ժողովուրդներ: Իսկ ո՞վ կլինի վաղը...

Թարգմանված է եբրայերենից. Յիվո Բլեթեր, Եբրայական Գիտական Ինստիտուտի ամսագիր,

հատ. XXVIII. համ.2.1948:

Աղբյուրներ

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար
“The Criminal Law of Genocide: International, Comparative and Contextual Aspects”
խմբագրված Ռալֆ Հենհամի և Պաուլ Բեհրենսի կողմից
<http://www.preventgenocide.org/lemkin/>
http://en.wikipedia.org/wiki/Raphael_Lemkin
http://en.wikipedia.org/wiki/Raphael_Lemkin

- See more at: <http://www.genocidemuseum.am/arm/un.php#sthash.0cfcHj00.dpuf>

<http://www.mindiaspora.am/res/Hratarakumner/2014/genocidebook%20Final.pdf>

Օսմանյան կառավարության կողմից իրականացված Հայոց ցեղասպանության փաստը հիմնավորվել է, ճանաչվել ու հաստատվել ականատեսների վկայություններով, օրերներով, բանաձևերով և բազմաթիվ նահանգների ու միջազգային կազմակերպությունների որոշումներով: 1915թ. Օսմանյան կայսրությունում հայ բնակչության մասայական կոտորածները որպես նախապես ծրագրավորված ու ամբողջությամբ իրագործված ցեղասպանական ակտ որակող փաստաթղթերի ամբողջական շարքը հսկայական է: Ստորև ներկայացված է Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչած կազմակերպությունների համառոտ ցանկը:

Որոշումներ, օրենքներ և հռչակագրեր - See more at: <http://www.genocidemuseum.am/arm/states.php#sthash.Rb5G3DpQ.dpuf>

Որոշումներ, օրենքներ և հռչակագրեր

- [Գերմանիայի խորհրդարանը ճանաչեց Հայոց ցեղասպանությունը - 02 հունիսի, 2016](#) [Download](#)
- [Լյուքսեմբուրգի խորհրդարանը ճանաչեց Հայոց ցեղասպանությունը - 6 մայիսի, 2015](#) [Download](#)
- [Ավստրիայի խորհրդարանը ճանաչեց և դատապարտեց Հայոց ցեղասպանությունը - 21 ապրիլի, 2015](#) [Download](#)
- [Բուլվիայի խորհրդարանի երկու պալատները ճանաչել են Հայոց ցեղասպանությունը - 1 դեկտեմբերի, 2014](#) [Download](#)
- [Շվեդիայի խորհրդարանի բանաձև - 11 մարտի, 2010](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատի որոշումը - 4 մարտի, 2010](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ Ներկայացուցիչների պալատի որոշումը -10 հոկտեմբերի, 2007](#) [Download](#)

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

- [Չիլի, Սենատի որոշումը – 5 հունիսի, 2007](#) [Download](#)
- Արգենտինա, օրենք – 15 հունվարի, 2006
- [Արգենտինա, Սենատի հատուկ հայտարարությունը -19 ապրիլի, 2006](#) [Download](#)
- [Լիտվա, Ասամբլեայի որոշումը – 15 դեկտեմբերի, 2005](#) [Download](#)
- [Եվրոպադաժամենտի որոշումը – 28 սեպտեմբերի, 2005](#) [Download](#)
- [Վենեսուելա, Ազգային Ասամբլեայի որոշումը -14 հուլիսի, 2005](#) [Download](#)
- [Գերմանիա, Պառլամենտի որոշումը -15 հունիսի, 2005](#) [Download](#)
- [Արգենտինա, Սենատի որոշումը – 20 ապրիլի, 2005](#) [Download](#)
- [Լեհաստան, Պառլամենտի որոշումը – 19 ապրիլի, 2005](#) [Download](#)
- [Նիդերլանդներ, Պառլամենտի որոշումը – 21 դեկտեմբերի, 2004](#) [Download](#)
- [Սլովակիա, Ազգային Ասամբլեայի որոշումը -30 նոյեմբերի, 2004](#) [Download](#)
- [Կանադա, Համայնքների պալատի որոշումը – 21 ապրիլի, 2004](#) [Download](#)
- [Արգենտինա, Սենատի հռչակագիրը – 31 մարտի, 2004](#) [Download](#)
- [Ուրուգվայ, օրենք – 26 մարտի, 2004](#) [Download](#)
- [Արգենտինա, օրինագիծ – 18 մարտի, 2004](#) [Download](#)
- [Շվեյցարիա \(Շվեյցարական կոնֆեդերացիա\),
Ազգային խորհրդի որոշումը-16 դեկտեմբերի, 2003](#) [Download](#)
- [Արգենտինա, Սենատի որոշումը -20 օգոստոսի, 2003](#) [Download](#)
- [Կանադա, Սենատի որոշումը – 13 հունիսի, 2002](#) [Download](#)
- [Եվրոպադաժամենտի որոշումը -28 փետրվարի, 2002](#) [Download](#)
- [Նորին Սուրբ Օծություն Հովհաննես Պողոս II-ի և Ն.Ս.Օ.Տ.Տ.Գարեգին II-ի հռչակագիրը,
ՀՀ, Ս. Էջմիածին -27 սեպտեմբերի, 2001](#) [Download](#)
- [Հովհաննես Պողոս II-ի աղոթքը
Օիժեռնակաբերդի հուշահամալիրում -26 սեպտեմբերի, 2001](#) [Download](#)
- [Ֆրանսիա, օրենք – 29 հունվարի, 2001](#) [Download](#)

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

- [Իտալիա, Դեպուտատների Պալատի որոշումը – 16 նոյեմբերի, 2000](#) [Download](#)
- [Եվրոպադամենտի որոշումը – 15 նոյեմբերի, 2000](#) [Download](#)
- [Ֆրանսիա, Սենատ, օրինագիծ – 7 նոյեմբերի, 2000](#) [Download](#)
- [Լիբանան, Պառլամենտի որոշումը -11 մայիսի, 2000](#) [Download](#)
- [Շվեդիա, Պառլամենտի զեկույցը – 29 մարտի, 2000](#) [Download](#)
- [Ֆրանսիա, Ազգային Ասամբլեա, օրինագիծ–28 մայիսի, 1998](#) [Download](#)
- [Բելգիա, Սենատի որոշումը – 26 մարտի, 1998](#) [Download](#)
- [Լիբանան, Դեպուտատների Պալատի որոշումը – 3 ապրիլի, 1997](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Ներկայացուցիչների Պալատ, որոշում 3540 – 11 հունիսի, 1996](#) [Download](#)
- [Հունաստան, Պառլամենտի որոշումը - 25 ապրիլի, 1996](#) [Download](#)
- Կանադա, Համայնքների պալատի որոշումը – 23 ապրիլի, 1996
- [Ռուսաստան, Դումայի որոշումը – 14 ապրիլի, 1995](#) [Download](#)
- [Արգենտինա, Սենատի որոշումը – 5 մայիսի, 1995](#) [Download](#)
- [Եվրոպադամենտի որոշումը – 18 հունիսի, 1987](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Ներկայացուցիչների Պալատ, համատեղ որոշում 247- 12 սեպտեմբերի, 1984](#) [Download](#)
- [Կիպրոս, Ներկայացուցիչների Պալատի որոշումը – 29 ապրիլի, 1982](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Ներկայացուցիչների Պալատ, համատեղ որոշում 148 – 9 ապրիլի, 1975](#) [Download](#)
- [Ուրուգվայ, Սենատ և Ներկայացուցիչների Պալատ, որոշում – 20 ապրիլի, 1965](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Սենատ, որոշում 359 – 11 մայիսի, 1920](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Կոնգրես, Մերձավոր Արևելքի Նպաստամատույցի վերաբերյալ ակտ- 6 օգոստոսի, 1919](#) [Download](#)
- [ԱՄՆ, Սենատ, կից որոշում 12 – 9 փետրվարի, 1916](#) [Download](#)

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

- [Ֆրանսիա, Մեծ Բրիտանիա և Ռուսաստան, համատեղ հռչակագիր -24 մայիսի, 1915](#) [Download](#)

- See more at: <http://www.genocide-museum.am/arm/states.php#sthash.Rb5G3DpQ.dpuf>

Միջազգային դատարանների ցանկ

Դատարանի անունը	Տարածաշրջանը	Ժամանակաշրջանը	Գործունեությունը
Լիբանանի հատուկ տրիբունալ – STL ^[5]	Լիբանան	2009–այժմ	Քրեական հետապնդումներ
Սիերա Լեոնեյի հատուկ դատարան – SCSL ^[6]	Սիերա Լեոնե	2002–այժմ	Քրեական հետապնդումներ
Հարավաֆրիկյան զարգացման միության տրիբունալ – SADC Tribunal	Աֆրիկա	2005–2012	Հարավաֆրիկյան զարգացման միության – SADC ^{[7][8]} պայմանագրերի մեկնաբանություն
Միջազգային արդարադատության մշտական պալատ – PCIJ ^{[9][10][11]}	Գլոբալ	1922–1946	Ընդհանուր վեճեր
ՄԱԿ–ի Միջազգային մնացորդային մեխանիզմ քրեական տրիբունալների	Գլոբալ	2012–այժմ	Ռուանդայի ցեղասպանության և նախկին Հարավսլավիայի գործով քրեական

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

<u>համար– MICT^[12]</u>			հետապնդումներ
<u>ՄԱԿ–ի Ծովային հրավումնքի միջազգային տրիբունալ– ITLOS^[13]</u>	Գլոբալ	<u>1994–այժմ</u>	Ծովային վեճեր
<u>Հեռավոր Արևելքի միջազգային ռազմական դատարան– IMTFE^{[14][15]} կամ Տոկիոյի դատավարություն</u>	<u>Խաղաղ Օվկիանոս</u>	<u>1946–1948</u>	Քրեական հետապնդումներ
<u>Միջազգային ռազմական տրիբունալ^[16] կամ Նյուրնբ երգյան դատավարություն^{[17][18]}</u>	<u>Եվրոպա</u>	<u>1945–1946</u>	Քրեական հետապնդումներ
<u>Նախկին Հարավսլավիայի միջազգային քրեական տրիբունալ– ICTY^[19]</u>	<u>Նախկին Հարավսլ ավիա</u>	<u>1993–այժմ</u>	Քրեական հետապնդումներ
<u>Ռուանդայի միջազգային քրեական տրիբունալ– ICTR^[20]</u>	<u>Ռուանդա</u>	<u>1994–այժմ</u>	Քրեական հետապնդումներ
<u>Միջազգային քրեական դատարան– ICC^{[21][22]}</u>	Գլոբալ	<u>2002–այժմ</u>	Քրեական հետապնդումներ

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

<u>Արդարադատության միջազգային դատարան– ICJ^[23]</u>	Գլոբալ	1945–այժմ	Ընդհանուր վեճեր
<u>Մարդու իրավունքների միջամերիկյան դատարան^[24]</u>	<u>Ամերիկա</u>	1979–այժմ	<u>Ամերիկյան պետությունների կազմակերպության– OAS^[25] մարդու իրավունքներ</u>
<u>Եվրոպական Միության Քաղաքացիական ծառայության տրիբունալ^[26]</u>	<u>Եվրոպա</u>	2005-այժմ	<u>Եվրոպական Միության քաղաքացիական հայցեր</u>
<u>Միջուկային էներգիայի եվրոպական տրիբունալ– ENET^{[27][28]}</u>	<u>Եվրոպա</u>	1960-այժմ	<u>Միջուկային էներգիայի վեճեր</u>
<u>Ազատ առևտրի եվրոպական ասոցիացիայի դատարան EFTA Court^[29]</u>	<u>Եվրոպա</u>	1994–այժմ	<u>Ազատ առևտրի եվրոպական ասոցիացիա– EFTA^{[7][30]} օրենքի մեկնաբանություններ</u>
<u>Արդարադատության եվրոպական դատարան ECJ^[31]</u>	<u>Եվրոպա</u>	1952–այժմ	<u>Եվրոպական Միության օրենքի մեկնաբանություններ</u>

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

<u>Մարդու իրավունքների</u> <u>եվրոպական դատարան</u>– ECtHR^[32]	<u>Եվրոպա</u>	<u>1959</u>–այժմ	<u>Մարդու իրավունքներ</u>
<u>Արևմտաաֆրիկյան</u> <u>պետությունների</u> <u>տնտեսական համայնքի</u> <u>արդարադատության</u> <u>դատարան</u>– ECOWAS CCJ^[33]	<u>Աֆրիկա</u>	<u>1996</u>–այժմ	<u>Արևմտաաֆրիկյան</u> <u>պետությունների</u> <u>տնտեսական համայնք</u>– ECOWAS^{[71][34]}–ի պայմանագրերի մեկնաբանություն
<u>ԱՊՀ պետությունների</u> <u>տնտեսական</u> <u>դատարան</u>^[35]	Նախկին <u>ԽՍՀՄ</u> եր կրներ	<u>1994</u>–այժմ	<u>ԱՊՀ</u> ներքին առևտրային վեճեր
<u>Արևելյան Կարիբյան</u> <u>Գերագույն դատարան</u>– ECSC^[36]	<u>Կարիբյան</u> <u>ավազանի երկրներ</u>	<u>1967</u>–այժմ	<u>Արևելյան Կարիբյան</u> <u>պետությունների</u> <u>կազմակերպության</u>– OECS^{[37][38]} ընդհանուր վեճեր
<u>Արևելաաֆրիկյան</u> <u>արդարադատության</u> <u>դատարան</u>– EACJ^[39]	<u>Աֆրիկա</u>	<u>2001</u>–այժմ	<u>EAC</u> պայմանագրերի մեկնաբանություններ
<u>Անդյան համայնքի</u> <u>արդարադատության</u>	<u>Հարավային</u> <u>Ամերիկա</u>	<u>1983</u>-այժմ	<u>Պետությունների անդյան</u> <u>համայնքի</u>^[7]– CAN^[41] ներքին

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

<u>դատարան</u> ^[40]			առևտրային վեճեր
<u>Արևելյան և Հարավային Աֆրիկայի միասնական շուկայի արդարադատության դատարան</u> – COMESA Court of Justice ^[42]	<u>Աֆրիկա</u>	<u>1998</u> –այժմ	<u>COMESA</u> –յի ներքին առևտրային վեճեր
<u>Կարիբյան արդարադատության դատարան</u> – CCJ ^[43]	<u>Կարիբյան ավազանի երկրներ</u>	<u>2005</u> –այժմ	Ընդհանուր վեճեր
<u>Բենիլյուքսի արդարադատության դատարան</u> ^[44]	<u>Բենիլյուքս</u>	<u>1975</u> –այժմ	<u>Բենիլյուքսի</u> ներքին առևտրային վեճեր
<u>Վերաբննիչ մարմին</u> ^[45] <u>ԱՀԿ</u>	Գլոբալ	<u>1995</u> –այժմ	<u>ԱՀԿ</u> – WTO ^[46] ներքին առևտրային վեճեր
<u>Մարդու և Ժողովուրդների իրավունքների մասին աֆրիկյան դատարան</u> – AfCHPR ^[47]	<u>Աֆրիկա</u>	<u>2006</u> –այժմ	<u>Մարդու իրավունքներ</u>
<u>Աֆրիկյան արդարադատության</u>	<u>Աֆրիկա</u>	<u>2009</u> –այժմ	<u>Աֆրիկայի միության</u> – AU պայմանագրերի

Լրացուցիչ տեղեկատվություն
«Ինչ է ցեղասպանությունը» դասի համար

<u>դատարան</u> ^[48]			մեկնաբանություններ
<u>Սենեգալի աֆրիկյան արտակարգ պալատ</u> ^[49]	<u>Չադ</u>	<u>2013</u> –այժմ	Քրեական հետապնդում
<u>Կամբոջայի դատարանների արտառոց պալատներ</u> – (ECCC) ^[50]	<u>Կամբոջա</u>	<u>2006</u> –այժմ	Քրեական հետապնդում
<u>Արևելյան Թիմորի ծանր հանցագործությունների հատուկ կոլեգիա</u> ^[51]	<u>Արևելյան Թիմոր</u>	<u>2000-2006</u>	Քրեական հետապնդում

Համացանցային աղբյուր՝ <https://hy.wikipedia.org/>